

ANKARA’NIN MANEVİ ŞAHSİYETLERİ (GÖNÜL SULTANLARI) SEMPOZYUMU PROGRAM VE ÖZET KİTAPÇIĞI

Gençlik Parkı Necip Fazıl Kısakürek Salonu Ulus/Ankara
9 Mayıs 2018 Çarşamba

ANKARA’NIN MANEVİ ŞAHSİYETLERİ (GÖNÜL SULTANLARI) SEMPOZYUMU

Gençlik Parkı Necip Fazıl Kısakürek Salonu Ulus/Ankara

9 Mayıs 2018 Çarşamba

SEMPOZYUM PROGRAMI

9:30- 10:15	AÇILIŞ (Saygı Duruşu ve İstiklal Marşı) PROTOKOL KONUŞMALARI
10:15- 11:00	Davetli Konuşmacı Prof Dr. Musa Yıldız (Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı)
11:00- 11:15	Belgelerle Ankara'nın Gönül Sultanları Sergisi
11:15- 12:30	Açılış Oturumu Prof. Dr. Yılmaz Kurt (Oturum Başkanı) Prof. Dr. Fatma Ahsen Turan Prof. Dr. Hüseyin Çınar Prof. Dr. Kadir Özköse
12:30- 13:30	Öğle Arası
13:30- 18:30	Oturumlar ve Kapanış

OTURUMLAR

13:30- 15:00 I . Oturum

Prof. Dr. İlhami Durmuş (Oturum Başkanı)

Prof. Dr. Seyfettin Erşahin	Ankara Gönül Sultanlarının Türk Milli Kültürünü Oluşturmadaki Rolü: “Anadolu” Menkıbesi Örneği
Prof. Dr. H.Mustafa Eravcı Meral Kaplan	Hurufat Defterlerine Göre Ankara Haymana Yörelerindeki Zaviyeler
Prof. Dr. Necdet Yılmaz	Ahmed Ziyaeddin-i Gümüşhanevi'nin Halifelerinden Ahmed Hilmi Efendi'nin Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri
Dr. Ali Rıza Mukaddem	Anadolu Ahiliği Bağlamında Ankara'da Ahilik ve Ahi Şerefeddin
Doç Dr. Özcan Güngör	Sekülerleşmeye Kafa Tutan Mekanlar Olarak Ziyaretgahlar: Hüseyin Gazi Türbesi Örneği

15:00- 15:15 İkrâm Arası

15:15- 16:45 II . Oturum

Prof. Dr. Durmuş Arık (Oturum Başkanı)

PROF. DR Ahmet Yıldırım	Hoca Ahmet Yesevi'den Hacı Bayram Veli'ye İrfan Geleneği
Prof. Dr. Mustafa Erdoğan	Ankaralı Bir Hekim, Şair ve Mutasavvıf; Nidâî ve Tenbih-nâme'si
Dr. Nuran Çetin	Ankara'da Medfûn Bir Sûfî: Abdülhakim Arvâsî İlmi ve Tasavvufî Kişiliği
Dr. Reyhan Gökben Saluk	Tapduk Emre'den Anadolu'ya ve Balkanlara Yayılan Maneviyat Işığ
Ömer Gök	Ankara'nın Manevi İnşasında Bir Gönül Eri: Bünyamin-i Ayâşî
Doç.Dr. Mustafa Altunkaya	Anadolu'da Ali Semerkandî Hareketi ve Bıraktığı İzler

16:45- 17:00 İkrâm Arası

17:00 -18:30 III . Oturum

Prof. Dr. Ahmet Yıldırım (Oturum Başkanı)

Abdülkerim Erdoğan	Ankara Erenleri ve Zaviyeleri
Halil İbrahim Doğan	Minhâcu'l-Fukarâ' Bağlamında İsmâîl Ankaravî'nin Hadîşçiliği
Prof. Dr. Ahmet Köç	Vazife, Maaş ve Tahsisat: Osmanlı Hayırseverliğinin Ankara Vakıflarına Yansımaları
Prof. Dr. Ahmet Kankal	Ankara ve Çevresine Tarihi Coğrafya Penceresinden Bakmak
Prof. Dr. Yılmaz Kurt	Ankara Evkaf Defteri'ne Göre Ankara Ahileri
Prof Dr. Durmuş Arık	Ankara ve Çevresinin Somut Olmayan Kültürel Mirası ve Kültürel Değişim
Mevhibe Altunkaya	Sırların Keşfi Kitabı ve Ali b. Yahyâ es-Semerkindî (ö. 861/1456)

KAPANIŞ VE DEĞERLENDİRME

SEMPOZYUM BİLDİRİ ÖZETLERİ

Anadolu’da Ali Semerkandî Hareketi ve Bıraktığı İzler

Doç. Dr. Mustafa ALTUNKAYA

İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

ÖZET:

Sûfi hareketi tarihinde çok sayıda öncü insan, seyyâl bir hayat yaşamıştır. Bu akışkan, devingen hayat sayesinde Horasan ekolü üzerinden İslâm’ın küreselleşmesi sağlanmıştır. 13ve 14. Yüzyıl bu hareketin en yoğun yaşandığı bir tarihsel dönemi ifade eder. Ali Semerkandî hareketi de bu dönemde Mersin Tarsus’tan başlayıp Ankara Çamlıdere’denoktalan bir hayat öyküsünün müfadiıdır. Muammerinden (çok ömür yaşamışlardan) olup Anadolu’nun Mersin Tarsus, Zeyne, Karaman, Denizli, Alanya, Bursa, Eskipazar, AnkaraÇamlıdere’de izler bırakan bir proaktif bilim, düşünce ve hareket adamından söz ediyoruz. Buralardaki vakfiye kayıtları, külliyeler ve ortaya çıkan el yazması eserler hareketin OsmanlıMedeniyeti için çok boyutlu bir zemin oluşturduğunu göstermektedir. Genellikle badiyelerde, şehir merkezlerinin uzağındaki yerlerde çalışmalarını yürüten vegörünür olmaktan imtina eden Ali Semerkandî (ö. 1456) adanmışlık ruhuyla kalıcı eserlervücuda getirmeyi herşeyden önde tutmuştur. Horasan melametiliğinin riya ve gösterişten son derece uzak duran anlayışını yansıtmaktadır. Bugünkü tartışmaların da bu sebebe dayandığını söylemek mümkündür. Bu çalışmamızda Anadolu Zühd’ünün mimarlarından Ali Semerkandî hakkındaki kabriZeyne’de midir, Ankara Çamlıdere’de mi? Evlenmiş midir? Kitapları var mıdır? Bahru’l-Ulûm ve Keşfu’l-Esrâr ona mı yoksa başkasına mı aittir? gibi sorulara bilimsel yöntemlerle cevap vermeye çalışacak, Anadolu zühd hareketinin Ali Semerkandî bağlamındaki seyrinitakip edeceğiz. Çalışmamızla Ali Semerkandî’nin somut, kalıcı ve iz bırakan asırlara sari çalışmalar yaptığınıgöreceğiz. Anahtar Kavramlar: Ali Semerkandî, Horasan, Zühd, Bilim, İktisat, Bahru’l-Ulûm veKeşfu’l-Esrâr, AnkaraAnkara ve Çevresinin Somut Olmayan Kültürel Mirası ve Kültürel DeğişimPROF. DR. DURMUŞ ARIKAnkara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi **ÖZET:** “Somut olmayan kültürel miras” toplumların ve bazı durumlarda bireylerin kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araç, gereç ve

kültürel mekanlar olarak tanımlanmaktadır. Somut olmayan kültürel miras aynı zamanda, sözlü kültür yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılan, bilgi, beceri ve deneyimleri içermektedir. Somut olmayan kültürel miras için belirlenen alanlar arasında sözlü gelenek ve anlatımlar, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler, doğa ve evrenle ilgili uygulamalar, gösteri sanatları ve el sanatları gibi bazı konular yer almaktadır. Bildiride Ankara ve çevresine özgü somut olmayan kültürel mirasın örnekleri ve kültürel değişim karşısında miras unsurlarının yeri değerlendirilecektir.

ANAHTAR KELİMELEER: Somut Olmayan Kültürel Miras, Ankara, Kültürel Değişim

“Osmanlı’nın Son Döneminde İdarî Yapıda Değişikliğe Bir Örnek: Ankara’nın Zîr Kazası/ Nahiyesi”

Prof Dr. Hüseyin Çınar

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri
Fakültesi Öğretim Üyesi

ÖZET:

19. yüzyılın başlarında Ankara sancağının sınırları içinde; Ankara’nın merkez mahalleleri dışında, Kasaba-i Bâlâ ve Çukurcak ile Kasaba-i Süflâ ve Bâcınahiyelerinin bağlı olduğu merkez kaza ile Çubukâbâd, Yabanâbâd, Murtazâbâd, Şorba, Yörükân-ı Ankara, Haymanateyn, Beypazarı, Nalluhan, Ayaş kazaları yer almaktaydı. 1810’lardan itibaren, kısa süreli de olsa Semerözü, İstanos (Zîr) ve Arabsun adıyla, sancağa üç kaza daha ilave edilmiştir. Takip eden yıllarda Ankara’nın kazalarının idarî statüsünde bazı değişiklikler yapılmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında, kısmî bir takım değişiklikler olmakla birlikte, Ankarasancağı; merkez kaza, Çubukâbâd, Beypazarı, Haymana, Zîr, Seferihisar (Sivrihisar), Ayaş, Korupazar-ı Nallu, Mihaliççık, Bâlâ, Yabanâbâd kazaları ile; Zîr kazasına bağlı Murtazaâbâd, Seferihisar kazasına bağlı Günyüzü, Mihaliççık kazasına bağlı Akköprü, Bâlâ kazasına bağlı Tabanlı, Yabanâbâd kazasına bağlı Şorbanahiyelelerinden meydana gelmekteydi. Bu dönemde Ankara’nın idarî yapısındayapılan değişikliklerden biri de, 1902 yılının sonlarına doğru, Çubukâbâd ve Zirkazalarının idari statülerinde yapılmıştır. Bu iki kaza, bu tarihten itibaren Ankaramerkez kazaya bağlı iki nahiyeye dönüştürülmüştür. Çubuk ve Zîr’in Ankara’yanahiye olarak bağlılıkları, 4 Nisan 1921’de yeniden kaza statüsüne çıkartılmaları kadar devam etmiştir. 19. yüzyılın başlarında Kasaba-i Süflâ yani Aşağı Kasabasonraları Zîr Kasabası olarak isimlendirilen; günümüzde Keçiören, Pursaklar, Yenimahalle, Etimesgut, Sincan, Çankaya, Polatlı ve kısmen Ayaş’a bağlı bazı köylerin de içinde yer aldığı Zîr’in idarî yapısında; kazalıktan nahiyeliğe ve nahiyeликтan kazalığa yaşanan değişiklik, bu çalışmada ana hatlarıyla ele alınacak, değişikliğin nedenleri ve yaşanlar hakkında bir değerlendirme yapılacaktır.

ANAHTAR KELİMELEER: Osmanlı Taşra İdaresi, 19. Yüzyılda Ankara Sancağı, Zir Kazası, Zir Nahiyesi, Ankara

SEKÜLERLEŞMEYE KAFA TUTAN MEKANLAR OLARAK ZİYARETGAHLAR: HÜSEYİN GAZİ TÜRBESİ ÖRNEĞİ

Doç. Dr. Özcan Güngör

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Öğretim Üyesi

ÖZET:

Başta kurucu sosyologlar olarak Comte, Durkheim, Weber ve Marx olmak üzere günümüze kadar artan oranda sosyologlar tarafından sekülerleşmenin zamanla artacağı iddia edilmektedir. Ancak sekülerleşmeye rağmen, popüler dindarlığa özgü bazı inanç ve uygulamaların halk katmanlarında yaygın olması gerçeğinde fazla bir değişiklik olmamıştır. Sekülerleşme tezinin, modernleşen toplumlarda artan bireyselleşme ve rasyonalizasyonun dünyevileşmeye yol açacağı öngörüsüne rağmen, geleneksel-popüler dinsel anlayış ve uygulamaların varlığını sürdürmesi, yeni teorik açılımları zorlayıcı bir gelişme olarak tartışılmaktadır. Bu anlamda Türk toplum ve kültür hayatında da belli bir süreklilik çizgisindeki halk dindarlığının, tarihten bugüne en yaygın ve somut göstergelerinden biri ziyaret fenomeni olmuştur. Burada genel anlamda Türk-halk dindarlığının önemli bir unsuru olan ziyaret fenomenine, özelde ise türbe ve kutsal kabul edilen mezarları ziyaret olayına değinmek istiyoruz. Böylece onun geleneksel halk dindarlığındaki yerine şaret etmekle birlikte, sekülerleşme sürecindeki içerik ve formlarında ortaya çıkan farklılaşmalar üzerinde durulacaktır. Ziyaret yerlerinin cezbedici ve ürkütücü esrarengiz yönleriyle kutsalı temsileden sembolik objeler olduğu söylenebilir. Bir başka deyişle kutsalın kendisinden tezahür ettiğine veya onunla bir şekilde ilişkisi olduğuna inanılan şeyler ziyaret fenomeni kapsamına girerler. Ziyarete konu olan objelerin çok önemli bir kısmı, efsanevi ve menkıbevi kimliklerin ardında yer alan şahsiyetlerin mezarlarıdır. Ziyaret fenomeninin sürekliliği, onun karakteristiğinde yer alan ve insanları cezbeden gizemli metafizik boyuttan kaynaklanmaktadır. Ziyaret yerlerinin kutsalın ve olağanüstünün tezahür mekanları olması, onları cazibe merkezleri haline getirmektedir. Bubağlamda çalışmanın problemi sekülerleşme karşısında ziyaretgahların oynadığı sosyolojik fonksiyonları Hüseyin Gazi Türbesi özelinde ele almaktır.

Bu problemebağlı olarak çalışmanın temel amacı sekülerleşme karşısında Hüseyin Gazi Türbesiözelinden hareketle ziyaret fenomeni bağlamında fonksiyonlarını a) Anadolu'nunİslam kalmasında ki fonksiyonları, b) geçmişle kurduğu kimliksel ortaklık ilişkisi, c)teknolojiyle üretilen yeni dilin görüntüsü, d) Kutsala duyulan ihtiyacın karşılanmasıgörüntüsü ve e) radikalizmin karşısındaki mekanlar olarak ziyaretgahlar olarak ele alınacaktır. Çalışma nitel bir desenle katılımlı gözlem ve tarihsel dökümantasyontekniğine uygun yürütülmüştür.

ANAHTAR KELİMELELER: Ziyaret fenomeni, Hüseyin Gazi Türbesi, Sekülerleşme,İslamlaşma, Alevi-Bektaşî Gelenek, Ankara

Ankara’da Medfûn Bir Sûfî: Abdülhakim Arvâsî İlmî ve Tasavvufî Kişiliği

Dr. Nuran Çetin

Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

ÖZET:

Dünya üzerinde devlet kurmuş milletler varlıklarının devam etmesini, içinde bulundukları koşulların daha iyi hâle gelmesini, gelecek kuşaklara da yön verebilmeyi hedef edinirler. Anı ve geleceği içinde barındıran böyle büyük bir amacı gerçekleştirmek, elbette ilmî ve fikrî temele dayanan kültürel mirasın çok iyi korunması ve bunun gelecek nesillere doğru ve tam olarak yorumlanıp aktarılması ile mümkündür. Bu anlamda geleceğe nakledilmesi beklenen kültür mirasının en önemli unsurlarından biri hiç şüphesiz ki, iyi yetişmiş, tarihte iz bırakan ilim, fikir ve düşünce adamlarıdır. Bu anlamda Türk-İslâm Medeniyetinin tarihî seyrine bakıldığında kaleme aldıkları eserleriyle, rol model kişilikleriyle, tecrübe ve birikimleriyle çok sayıda mümtaz şahsiyetin varlığı göze çarpmaktadır. Osmanlı’nın yıkılışını ve Cumhuriyet’in kuruluşunu tecrübe eden Abdülhakim Arvâsî, kültürel mirasımızın sayısız örneklerinden birini teşkil eder. Mezkûr zâtın yaşadığı yıllar (1281/1865-1362/1943) her alanda olduğu gibi ilmî ve tasavvufî açıdan da hızlı değişimlerin gözlemlendiği bir süreci yansıtır. Kur’ân ve sünnet merkezli bir hayat yaşayan mutasavvıfımız medresede ders veren bir muallim olmasının yanı sıra Nakşibendiyye tarikatının Hâlidîyye kolunun da temsilcisidir. Dolayısıyla eserleri, fikirleri ve dîni hizmetleri ile geniş halk kitleleri üzerinde etkili olan Abdülhakim Arvâsî, hem müderris hem mutasavvıf yönü ile öne çıkan nadir şahsiyetlerden biridir. İlmî ve tasavvufî hayatın etkin olduğu bir çevrede doğup büyüyen, ömrünü Hak ve hakikat yoluna adayan Osmanlı’nın son dönem mutasavvıflarından Abdülhakim Arvâsî’nin ele alınacağı bu tebliğimiz giriş ve iki bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde Abdülhakim Arvâsî’nin kısaca hayatına, ikinci bölümde onun ilmî ve sûfî kişiliğine yer verilecektir. Sonuç kısmında ise Abdülhakim Arvâsî hakkında genel bir değerlendirme yapılacaktır.

ANAHTAR KELİMELELER: Abdülhakim Arvâsî, İslâm tasavvufu, mutasavvıf, Nakşibendiyye, tarikat, Ankara

HURUFAT DEFTERLERİNE GÖRE ANKARA HAYMANA KAZASINDAKİ ZAVİYELER

Prof.Dr. H.Mustafa Eravcı

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi

Meral Kaplan

Doktora Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZET:

Hurufat Defterleri Şehir tarihi çalışmalarında oldukça önemli bilgiler vermektedir. Ayrıca araştırma yapılan bölgenin sosyal, dini, kültürel, ekonomiözellikleri hakkında da bilgiler sunmaktadır. Defterler, vakıflara yapılan atamalar hakkında bilgi vermekle beraber bu görevlere kimin getirildiği, ne kadar ücret aldığı, ne zaman ve niçin atandığı belirtilmiştir. Bunun dışında vakıflarla ilgili birçok meselede bu defterlerde yer almaktadır. Osmanlı Döneminde Ankara'nın seçkin en önemli kazalarından biri olan Haymana bölgesi birçok açıdan bakir bir alandır. Bunda bölgedeki dağınık yerleşmenin etkisi büyüktür. İşte bu çalışmada Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivinde bulunan Haymanakazasına ait hurufat defterleri incelenmiş ve bu kayıtlar ışığında Haymanakazasındaki zaviyeler ele alınmıştır. Kayıtlara 8 adet zaviye yansıyor bu zaviyeler aynı zamanda bölgenin sosyal-kültürel yapısı hakkında da bilgi vermektedir.

ANAHTAR KELİMELEER: Ankara, Zaviyeler, Osmanlı, Haymana, Hurufat Defteri

“Minhâcu’l-Fukarâ’ Bağlamında İsmâîl Ankaravî’nin Hadîsçiliği”

Halil İbrahim DOĞAN

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Araştırma Görevlisi

ÖZET:

Hadîs; tefsîr, tasavvuf, kalam, islam mezhepleri tarihi gibi İslâmî ilimlerde önemli bir yeri olan ilim dalıdır. Zira Hz. Peygamber’in (s.a.v.) söz, fiil, -tahrîr ve vasıfları olan hadîs, Kur’ân-ı Kerîm’den sonra İslâm dininin ikinci temel kaynağıdır. Bu nedenle hemen hemen her ilimdeki âlimler de kendi fikir ve görüşlerine delillendirmek veya bir temele dayandırmak için Kur’ân ve hadîstendeliller aramışlardır. Bunlardan biri de Osmanlı dönemi âlimlerinden sûfî İsmâîl Rusûhî Ankaravî’dir. İsmâîl Ankaravî, XVI. asrın ikinci yarısında Ankara’da doğmuştur. Tasavvuf yoluna girmeden önce şer’î ilimleri tahsil etmiş, iyi derecede Arapça ve Farsça dillerini öğrenmiştir. Ankaravî, ilk önce Bayramiyye tarikatına intisap etmiş, ardından Halvetiyye ve sonra da gözlerini tedavi ettirmek için gittiği Konya’da Mevleviyye tarikatına girmiştir. Bir müddet sonra İstanbul’a gitmiş, burada kısa sürede ilim ve tasavvuf çevrelerinde önemli bir konuma gelmiştir. 1610’da Galata Mevlevihânesinin şeyhi olmuş ve vefatına kadar burada 21 yıl bu makamda kalmıştır. İsmâîl Ankaravî, mutasavvıf olması hasebiyle daha ziyade tasavvuf ile ilgili eserler yazmış olup sayısı yirmi civarındadır. Bunların arasında Mesnevî üzerine yazdığı şerh, çok önemli olmakla birlikte Mesnevî’yle ilgili başka eserleri de vardır. Ankaravî’nin Mesnevî Şerhi’nden sonraki en meşhur eseri Minhâcu’l-Fukarâ’dır. Minhâcu’l-Fukarâ’, dervişlerin tasavvuf ve tarikat âdâbına dair bilgilerini artırmak ve yanlış davranışlarını düzeltmek amacıyla yazılmıştır. Eser, bir mukaddime ile üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Mevlevîlik; ikinci bölümde tarikata intisap ettikten sonra dikkat edilmesi gereken şer’î sınırlar ve son bölümde ise seyrü sülûk mertebeleri ele alınmıştır. İsmâîl Ankaravî’nin hadîsçiliği, Minhâcu’l-Fukarâ’ eseri bağlamında ele alınacaktır. Bu eserde müellif, yaklaşık olarak 300 civarında hadîs kullanmıştır. Bu hadîsler kimi zaman görüşlerini delillendirmek, kimi zaman da hadîste geçen hususları sahip olduğu görüşlere göre açıklamak için yer vermiştir. Ayrıca Hz. Peygamber-şeyh ve mürid-sahâbe ile ilişkisi ile ilgili açıklamalar da yer almaktadır. Hadîs usûlü ile ilgili bazı bilgiler de bulunmaktadır. Bu çalışmada Minhâcu’l-Fukarâ’da kullanılan hadîsler incelenecek, sıhhatleri ortaya konulmaya çalışılacak, hadîs usulü ve yorumculuğundaki metodu tespit edilmeye gayret edilecektir.

ANAHTAR KELİMELE: İsmâîl Ankaravî, Minhâcu’l-Fukarâ’, Hz. Peygamber, sahâbe, hadîs, yorum, usûl.

Vazife, Maaş ve Tahsisat: Osmanlı Hayırseverliğinin Ankara Vakıflarına Yansımaları

Prof. Dr. Ahmet Köç

Balıkesir Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

ÖZET:

Osmanlı padişahları yaptıkları fetihler sonrasında, ülkenin farklı noktalarında toplumyalarına çalışan yeni vakıflar kurdular. Padişahlar hayırseverliklerini gösterirken her zamanyeni vakıflar kurmak yerine, bazı durumlarda daha önceden kurulmuş vakıfları desteklediler.XVI. yüzyıldan itibaren Osmanlı sisteminde görölmeye başlayan bozulma emareleri, vakıfkurumlarında krize neden olmaya başladı. İktisadî açıdan faaliyet gösteremez duruma gelen vakıflar, padişahlardan veya devlet adamlarından yardım talebinde bulundular. Göründüğü kadarıyla Osmanlı merkezî idaresinden yardım talebinde bulunan vakıflar, padişahların ihsanve cömertliklerinden fazlasıyla istifade ettiler. Bu çalışmada doğrudan devlet hazinesine gitmesi gereken gelirlerden tahsisat olarak yeniden faaliyetlerini sürdürmeye başlayan Ankaravakıflarından bahsedilecektir. Elimizdeki belgeler, padişahların vakıflara yaptıkları desteğin çeşidi, miktarı ve kaynağı konusunda farklı uygulamaların olduğunu ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Osmanlı padişahları vakıfları neden desteklediler? Temel beklentileri neydi? Soruları ekseninde konu ele alınacaktır.

ANAHTAR KELİMELEER: Osmanlı Devleti, Ankara, Vakıf, Hayırseverlik, Tahsisat

Ankaralı Bir Hekim, Şair ve Mutasavvıf; Nidâî ve Tenbih-nâme'si

PROF. DR. MUSTAFA ERDOĞAN

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri
Fakültesi Öğretim Üyesi

ÖZET: Ankaralı bir hekim, şair ve mutasavvıf olan Nidâî 16. Yüzyıl-
daya yaşamıştır. 1509'da Ankara'da doğan Nidâî'nin iyi bir eğitim gördüğü,
Arapça ve Farsça'yı, zamanın ilimlerini iyi derecede öğrendiği anlaşılmakta-
dır. Kırım Hanı Sahib Giray'ın yanındabulunmuş, onun hocalığını yapmış,
Sahib Giray Han dönemi Kırım Tarihi'ni yazmıştır. Özellikle tıp sahasın-
da uzmanlaşan Nidâî, Sultan II. Selim devrinde oldukça rağbet görmüş-
tür. Daha çok İstanbul'da yaşamış olan Nidâî'nin 1567'den sonra öldüğü
tahmin edilmektedir. Başta tıp, tasavvuf, edebiyat ve tarih olmak üzere
farklı konularda yazdığı eserleri vardır. Bubağlamda özellikle II. Selim'e
sunduğu Menafiü'n-Nas isimli eseri Osmanlı'da en çok okunan, yayılan
eserlerden biri olmuştur. Bugüne kadar üzerinde hiç durulmamış olan
Tenbih-nâme isimli eseri ise dinî, ahlakî, tasavvufî ve edebî bir eser olup
manzum-mensur karışık olarak yazılmış bir nasihat kitabıdır. 1545 yılının
Receb ayında yazılmıştır. Nefs-i emmârenin vasıfları ve iyi hasletler çeşitli
hikâyelerle anlatılmaktadır. Eser 61 fasıl üzere tertip edilmiştir.

ANAHTAR KELİMELELER: Tasavvuf, ahlak, nasihat-name, Ankaralı Ni-
dâî, Tenbih-name, Ankara.

ANKARA ERENLERİ VE ZÂVİYELERİ

ABDÜLKERİM ERDOĞAN

Araştırmacı

ÖZET:

Ankara il coğrafyasında milletimizin gönül âleminde taht kurmuş ve tasavvuf tarihinde önemli yeri olan mutasavvıflar yetişmiştir. Anadolu Selçukluları’ndan itibaren “fütüvvet ve mürüvvet” sahibi ahîler, Ankara ve civarında tasavvufî hayatın öncüleri olmuşlar ve birer irfan mektebi olan zâviye (dergâh) kurmuşlardır. Dahasonra “Horasan” illerinden, “Semerkand”, “Buhara”, “Belh” ve “İsfahan”dan Türk asıllı olan ve olmayan mutasavvıflar gelerek, Ankara’nın manevi coğrafyasını zenginleştirirler. Bu bildirimizde Osmanlı tahrir ve evkâf defterlerinde kayıtlı zâviyeler hakkında bilgi sunulacaktır.

ANAHTAR KELİMELEER: Ankara, zâviye, vakıf, tasavvuf, veli, mutasavvıf, ahî

Anadolu Ahiliği Bağlamında Ankara'da Ahilik ve Ahi Şerefeddin

Yard. Doç. Dr. Ali Rıza MUKADDEM
Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

ÖZET:

İslam coğrafyasının en önemli sosyal kurumlarından sayılan fütüvvet/ahilikteşkilatı en bâriz tezahürünü Anadolu'da bulmuştur. Müslüman Türklerin fetihlerle İslam coğrafyasına kazandırdığı Anadolu topraklarında fütüvvetteşkilatı Türk insanının sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel hayatını düzene sokmasürecinde ve bu süreçte karşılaştığı ihtiyaçları gidermekte en etkili kurumlardan biri olmuştur. Bu bağlamda Ankara şehri Ortaçağlarda Anadolu ahiliğinin güçlü kalelerinden biri olarak bilinmektedir. Bildirimizde önce Ortaçağ Anadolu ahiliği ele alınarak ahilik teşkilatı anlatılmaya çalışılacaktır. Devamında ise Ankara'da ahilik müessesesi, özellikle Ankara ahilerinin lideri konumunda olan Ahi Şerefeddin ve ailesi hakkında etraflıca bilgi verilecektir.

ANAHTAR KELİMELEER: Ahilik, Anadolu, Ankara, Ahi Şerefeddin

Ankara Evkaf Defteri’ne Göre Ankara Ahileri

Prof. Dr. Yılmaz Kurt

Ankara Üniversitesi DTCF E. Öğretim Üyesi

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi’nde bulunan
Ankara Evkaf Defteri

ÖZET:

TKG.KK.TTd.377 numaralı ve 979/1571 tarihli Ankara Evkaf Defteri Ankaratarihi için çok önemli belgeler sunar. Biz bu tebliğimizde bu defter verilerinedayanarak Ankara’ya ruh ve hayatveren gönül dostlarını tanıtmayı amaçlamaktayız.

ANAHTAR KELİMELER: Ankara, Ankara Evkaf Defteri, Ankara Gönül Dostları

Ankara Gönül Sultanlarının Türk Milli Kültürünü Oluşturmadaki Rolü: “Anadolu” Menkıbesi Örneği

Prof . Dr. Seyfettin Erşahin

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

ÖZET:

Ankara kadim zamanlardan beri nemli yerleşim merkezlerinden biri olagelmıştır. Müslüman Türkler de bu şehre 1071 Malazgirt Zaferini müteakibengirmişlerdir. Türklerin 11. Yüzyılda başlayan Anadolu’yu vatanlaştırma süreci 13.Yüzyılda tamamlanmıştır. Herhangi bir coğrafyayı vatanlaştırmada coğrafyanınadlandırılması da önem taşımaktadır. Yunan ve Roma kaynaklarında Anatolia, AsiaMinor gibi adlarla geçen bu topraklar Müslüman müellifler tarafından da Diyar-ı Rum,Bilad-ı Rum gibi ifadelerle kaydedilmiştir. Hemen anlaşılacağı gibi bu adlandırmalarTürkçe dışındaki dillere aittir. Türkler ise burayı anlam ve fonetik bakımlarından adeta-millileştirerek “Anadolu” olarak çağırmışlardır. Bu adı Türk milli kültürüne kazandıranAnkara-Kızılcahamam- Taşlıca köyü/mahallesi olmuştur. Bu köyde yaşayan birmenkıbeya göre, söz konusu adlandırmayı kadın evliyadan Kırmızı Ebe 13. Yüzyıldayapmış ve ö günden bu güne böyle anılagelmıştır. Bu adlandırma ve söz konusudönemde Taşlıca köyünde yürürlüğe konan sosyo-ekonomik ve dini-kültürel uygulamaAnadolu’nun Türk anavatanı olarak benimsenmesini ve Türk-İslam milli kültürü ilebezenmesini sağlamıştır.

ANAHTAR KELİMELE: Türk, milli kültür, Anadolu, Ankara, Kızılcahamam, Taşlıca,Kırmızı Ebe.

Ankara’nın Melâmî Şeyhleri: Bünyamin Ayâşî ve Hüsameddin Ankaravî

Prof. Dr. Kadir Özköse

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

ÖZET:

Hacı Bayram-ı Veli’nin kurucusu olduğu Bayramiyye tarikatı kendisinden sonraki iki halifesiyle iki ayrı kola ayrılmıştır. Akşeddin vasıtasıyla devam eden Bayramiyye kolu Şemsiyye-yi Bayramiyye olarak bilinirken, Dede Ömer Sikkînî vasıtasıyla devam eden Bayramiyye zümresine Melâmiyye-yi Bayramiyye adı verilmektedir. Osmanlı toplumunda yetişen 17 önemli Bayramiyye melâmîlerinden üçtanesi Ankara’da yetişen şahsiyetlerdir. Ömer Dede es-Sikkînî (ö. 880/1475)’nin irtihalinden sonra Melâmiyye şeyhliğini deruhte eden isim Bünyamin Ayâşî (ö. 926/1520)’dir. Bünyamin Ayâşî, Ankara ve civarında irşad faaliyetlerinde bulunmuş, melâmet hırkasını giymiş, kınayanın kınamasına aldırılmamış, riya ve gösteriş hastalığı ile mücadele vermiştir. Bayramiyye Melâmîliğinde dönüşümün simgesi olan Bünyamin Ayâşî, vahdet-i vücûd düşüncesini melâmîlikte prensip haline getirmiş, dönemin siyasi iktidarına karşı eleştirel tavır sergilemiş, Osmanlı toplumundaki güçlü nüfuz elde etmiş, Bünyamin Ayâşî ile bir ölçüde çıkan Osmanlı saltanatını eleştiren tavır, onun halifesi Pîr Ali Aksarayî ile sürmüştür. İsmail Maşuki zamanında özellikle, İstanbul’un esnaf ve entelektüel tabakasına da intikal ederek açıkça siyasi iktidarla çatışır hale dönüşmüştür. Osmanlı iktidarına yönelik eleştirel tavır nedeniyle hapsedilmiştir. Melâmî şeyhlerinden Ahmed-i Sarbân (ö. 952/1545) halifesi olan Hüsameddin Ankaravî (ö. 964/1557) Ankara merkezli irşad faaliyetleriyle melâmî neşve-nin yaygınlaşmasına, melâmîlikte kutub nazariyesinin temellendirilmesine, velayet düşüncesinin güçlü bir temsilcisi konumuna gelmesine katkı sağlamıştır. Bünyamin Ayâşî gibi Hüsameddin Ankaravî de Osmanlı iktidarı tarafından yakın takibe alınmış ve Ankara Kalesinde hapsedilmiştir. Hüsameddin Ankaravî’nin Bosnalı Şeyh Hazma Bâlî (ö. 969/1561-62), Bursalı Hasan Kabâdûz (ö. 1010/1601-02) ve İdrîs Muhtefî (Hacı Ali Bey ve Hoca Ali Rûmî, ö. Rebîülevvel 1024/Nisan 1615) isimli üç önemli halifesi bulunmaktadır. Tebliğimde Bünyamin Ayâşî ve Hüsameddin Ankaravî örneğinde Bayramiyye Melâmîliğinin temel hususiyetlerini, Osmanlı iktidarına zora sokan yaklaşımlarını, Ankara merkezli olmak üzere Osmanlı esnafı üzerinde ne denli güçlü nüfuza sahip olduklarını izah edeceğim.

ANAHTAR KELİMELE: Tasavvuf, Bayramiyye, Melâmiyye, Bünyamin Ayâşî, Hüsameddin Ankaravî

TAPDUK EMRE'DEN ANADOLU'YA VE BALKANLARA YAYILAN MANEVİYAT IŞIĞI

Dr. Reyhan Gökben

Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Araştırma Görevlisi

ÖZET:

Tapduk Emre vasıtasıyla Ankara'dan Anadolu ve Balkanlara yayılan maneviyatışığı XIII. asırda, Türk milletinin birliğe ve dirliğe en çok ihtiyaç duyduğu zamanlarda,sevgi diliyle gönüllere hükmetmiştir. Bu hükmün en bilindik göstergesi, mürşidi olduğuYûnus Emre'nin dilinde ve şairliğinde yansımaktadır.Edebiyat tarihlerinde ve arşiv belgelerinde kısıtlı bilgilerle yer alan Tapduk Emre,menkıbelerde ise zamanın kutuplarından, Hak erlerinden biri olarak anlatılmaktadır.Tapduk Emre, yaşadığı dönemde, siyasi çalkantılar ve sosyo-ekonomik gerilemeler ileçoraklaşan Anadolu topraklarını, barış ve sevgi diliyle yeşertmiştir. Bu sevgi dili,Anadolu'da İslâmîyet'in yaygınlaşmasında ve geniş kitlelerce benimsenmesinde önemlibir mihenk taşı olmuştur. XIII. asrın büyük Hak âşıkları; örnek hayatları, doğruluğun,dürüstlüğün sembolü olmaları, Rahmet diliyle konuşmaları, zâhiri ve bâtinî bilginin sahibiolmaları gibi pek çok vasıfla donanmış ve bu özellikleri dolayısıyla halkın zihin kodlarındasaygı ve hürmetle hatırlanmışlardır.Sinan Ata adlı Orta Asyalı bir Yesevî şeyhinin talebesi olan Tapduk Emre, YûnusEmre'nin mürşidi olmak dışında Ankara-Nallıhan gibi Anadolu'nun pek çok yerindemakamı olan, irşat ve himmeti günümüze dek uzanan, toprak ve tabiat sevgisini Anadoluhalkına aşıl原因ender şahsiyetlerdendir. Onun menkıbevî hayatı Anadolu'nun pek çokyerinde sevgi, saygı ve hürmetle anlatılmaktadır. Bu menkıbevî hayat öyküsü, OrtaAsya'dan Andolu'ya uzanan ve İslâm'ın merhamet kanalıyla halkı sarıp sarmalayan birmetin niteliğindedir.

ANAHTAR KELİMELEER: XIII. asır, Türk-İslâm Kültürü, Tasavvuf Edebiyatı,Tapduk Emre, Yûnus Emre, Ankara

HOCA AHMED YESEVÎ’DEN HACI BAYRAM-I VELÎ’YE İRFAN GELENEĞİ

Prof. Dr. Ahmet Yıldırım

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Öğretim Üyesi

ÖZET:

Yaşadığımız gezegende bugün insanoğlunun bugün muhtaç olduğun önemli hususlardan biri, yaradanına ve mahlukata karşı nasıldavranacağını öğreten ve yaşatan irfânî (tecrübî/içselleştirilmiş) bilginineksikliğidir. Günümüzde insanoğlu çokça bilgi sahibi olmasına rağmenmaalesef mutlu ve huzurlu değildir. Aslında olmayan şey bilgi değil, bilginin özünü oluşturan irfan veya marifet bilgisinin eksikliğidir. YaniAllah’ın rahmeti, şefkati ve azameti karşısında insanın kendi çaresizliğini veeksikliğini bilme bilgisidir. Bu yönüyle irfan veya ma’rifet bilgisi nefsitanimaya ve bilmeye yönelik bilgidir, denebilir. İrfan bilgisi demek olan bubilgiyle, insan önce nefsini bilir ve tanır nihayetinde de Rabbini bilir vetanır. Dolayısıyla bu geleneğe sahip olan birey, o geleneğin öğrettiği “öncekendini, nefsini bil” anlayışıyla hareket eder ve hayatını bu göreşekillendirir. Bu anlayış Orta Asya coğrafyasından Anadolu’ya oradanBalkanlar ve Avrupa’ya kadar olan topraklarda asırlar boyunca İslam’ınyaşamasının en temel nedenlerinden birisi olmuştur. Böylece rfan bilgisiylebirlikte irfan geleneği de oluşmuştur. Bu geleneğinin nüvesinde aslındaKur’an ve hadisten çıkarılan ilkelerin bulunduğu söylemek mümkündür. Bugelenek zamanla Yusuf Hemadanî, Hoca Ahmed Yesevî, Hacı Bektaşî Velive Hacı Bayram-ı Veli gibi şahsiyetleri yetiştirmiş, ayrıca Horasan’danAnadolu topraklarına ardından Balkanlara ve Avrupa’ya kadar ulaşmışböylece bütün dünya irfan geleneğiyle tanışmış oldu. Bugün bu geleneğinihyasına her zamankinden daha fazla yeniden ihtiyaç vardır. Çünkü İslamdünyası İslamafobia gibi saldırının etkisi altında ve Müslümanlar farklışekilde tanıtılmaktadırlar. Buna karşı en güzel mücadele; İslam öğretileriylebirlikte İslam’ın özünden ortaya çıkan irfan geleneğini dünya insanınayeniden anlatmak, yeniden üretmek ve bununla ilgili örnekleri en güzelşekilde sunmakla olur. Biz de bu tebliğimizde Hoca Ahmed Yesevî’denHacı Bayram-ı Veli’ye irfan geleneği üzerinde durarak konuyla ilgiliörnekleri sunacağız.

ANAHTAR KELİMELE: Hoca Ahmed Yesevî, Hacı Bayram-ı Veli, İrfan, Ankara

Ankara ve Çevresine Tarihi Coğrafya Penceresinden Bakmak

Prof. Dr. Ahmet Kankal

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri
Fakültesi Öğretim Üyesi

ÖZET:

Tarihi Coğrafya, ülkemizde yeni bir disiplin alanı olarak ortaya çıkması- na ve aslında coğrafyanın içinde olmasına karşın tarih ile coğrafya disiplini arakesitinde yer almaktadır. Konuları zaman, mekân ve insan boyutundaki gelişmelerdir. İnsan, canlı-hareketli ve şuurlu bir varlık olarak hayal etme, planlama, inşa etme, isimlendirme, kayda alma ve muhafaza et- me yeteneğine sahip olmakla birlikte zaman zaman tam tersi bir hareketle bozma, değiştirme, tahrip etme, saf dışı bırakma, terk etme ve ortadan kaldırma işleminde gerçekleştirebilmektedir. Her ne yaparsa yapsın, bir mekân üzerinde ve bir zaman diliminde vücuda getirdiği eserleri, çalışma- ları ve isimlendirmeleri toprağın altında ya da üstünde sonraki dönemle- re ve nesillere intikal etmektedir. Ankara merkez ve yakın çevresiyle ilgili yerleşmeler, tepeler, dereler, pınarlar, pazarlar, mevkiller ve diğerleri hem vasıfları hem de isimleri ölçeğinde ele alınacak, bizlere neler anlattıkları ya da bizlerin neler anladığımız konusunu tartışılacaktır. Şehirlerin ortaya çıkı- şında su kaynaklarının, savunma kabiliyetlerinin, yollarının, beslenme imkânlarının, ibadet ve sosyalleşme alanlarının değeri yadsınamaz. Bu sayılanların hangisinin öncelikli olduğu değil, bunların birbirleriyle uyum içinde olup olmamasıdır asıl konu.

ANAHTAR KELİMELEER: Ankara, Coğrafya, Tarih, Kültür

Ankara ve Çevresinde Eski Türk Kültürünün İzleri

Prof. Dr. İlhami Durmuş
Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dekanı

ÖZET:

Ankara ve çevresinde tarih öncesi devirlerden başlamak üzere çeşitli kültürler ortaya çıkmıştır. Coğrafi çevre şartları ve stratejik önemi Ankara ve çevresinde tarih öncesidevirlerden günümüze kadar kesintisiz bir iskânın gerçekleşmesine imkân vermiştir. Ankara ve çevresinde sırasıyla Selçuklu dönemine kadar Hatti, Hitit, Frig, Kimmer, İskit, Pers, Galat, Roma ve Bizans hâkimiyetlerinden söz edilebilir. Selçuklu Sultanı Alp Arslan'ın 1071 Malazgirt zaferinden sonra, Anadolu'nun kapıları Türklere açılmıştır. Türkler 1073 yılında Ankara ve çevresine ulaşımlardır. Anadolu'nun ortasında bulunan Ankara ve çevresinin Türkleşmesi ve İslamlaşması süreci de bu tarihten itibaren başlamıştır. Ankara ve çevresinin Türk yurdu haline gelişinde Türkçe şahıs, urug ve boy adları önemli bir yere sahiptir. 16. Yüzyıl itibarıyla Anadolu'da tespit edilen Oğuzboyu adı taşıyan yerleşim yerlerinden bir kısmının Ankara ve çevresinde olduğu bilinmektedir. Ankara ve çevresinde Oğuz boyu adı olarak Avşar, Alacaatlı, Bayat, Bayındır, Çepni, Dodurga, Eymür, Iğdır, Karkın, Kayı, Kınık, Kızık, Peçenek, Üreğil, Yazır ve Yuva adlarına rastlanmaktadır. Ayrıca bu çevrede çeşitli eski Türkçe yer adları arasında Alpagut, Otacı, Süleler, Ozmuş, Bükeler vb. sayılabilir. Bu adlar eski Türk kültürünü yansıtmak açısından önemlidir. Ankara ve çevresinde eski Türk inanç ve geleneklerinin yaşatılması da kayda değerdir. Bu çerçevede at, kurt ve taşla ilgili inançlar da belirgin bir şekilde görülmektedir. Kan kardeşliği ve dağlama geleneği ile bazı hastalıkların iyileştirilmesine yönelik gelenekler de eski Türk kültürünün izlerini göstermektedir. Şahıs ve yer adlarının yanındagelenek ve göreneklerin günümüzde de yaşıyor olması Ankara ve çevresinde Türk kültür unsurlarının köklülüğü ve sürekliliğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

ANAHTAR KELİMELEER: Türk, Oğuz, Kültür, Gelenek, İnanç, Ankara.

Ankara'nın Manevi İnşasında Bir Gönül Eri: Bünyamin-i Ayâşî

Ömer GÖK
Doktora Öğrencisi

ÖZET:

Hacı Bayram-ı Veli hulefasından olan Bünyâmin Ayâşî, 15. yüzyılın sonları, 16. yüzyılın başlarında Ayaş'ta irşat vazifesinde bulunmuş bir gönül eridir. Bayramiye tarikatının Melâmiyekolunun temsilcisi olan Bünyamin-i Ayâşî gerek yaşadığı dönemde gerekse vefatından sonrabirçok müride meşale olmuştur. Hayatı hakkındaki bilgiler, daha ziyade menkıbevari olanBünyamin-i Ayâşî, başta Ayaş olmak üzere, mikro ölçekte bütün Ankara'nın, makro ölçekte ise bütün Osmanlı coğrafyasının manevi iklimine katkıda bulunmuştur. Ankara'nın manevi imarındabüyük pay sahibi olan Bünyamin-i Ayâşî'den geriye yazılı bir eser elimizde bulunmamasınakarşın, yetiştirdiği müritleri onun öğretilerini sonraki kuşaklara aktarmışlardır. Ayrıca onunsoyundan gelen Esad Muhlis Paşa, Sadullah Paşa gibi birçok önemli sima gerek devlet idaresindeyüklendikleri vazifelerle gerekse ilmî ve edebî çalışmalarıyla medeniyet tarihimize katkıdabulunmuşlardır. Bu tebliğde Bünyamin-i Ayâşî merkezinde Ankara'nın ilmî, irfanî ve edebîbirikiminden bir kesit sunulmaya çalışılacaktır.

ANAHTAR KELİMELE: Bünyâmin-i Ayâşî, Bayramiye, Melâmilik, irfan.

Sırların Keşfi Kitabı ve Ali b. Yahyâ es- Semerkandî (ö. 861/1456)

Mevhibe ALTUNKAYA

Doktora Öğrencisi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZET:

Ali b. Yahyâ es-Semerkandî (ö. 1456) Ankara'nın Çamlıdere ilçesinde son bulmuş bir bereketliömrün insanıdır. Hakkında az sayıda çalışma yapılmış ve hayatının birçok kesiti bilinmeyen bir sır gibidir adeta. Hakkında menakıbnameler yazılmış olmasına rağmen yerleşim yerlerindeki eğitim ve vakıf çalışmaları yürüttüğü için detaylı bilgileri elde etmek güçleşmektedir.Örneğin yazdığı en önemli kitabı Bahru'l-Ulûm bir kataloglama hatası sebebiyle Mısırlıskenderiye kütüphanesinde Ebulleys-i Semerkandî (ö. 983)'ye ait olarak fişlenmiş ve zamanla Lübnan'da 1965'ten itibaren Ebulleys'in tefsiri Bahru'l-Ulûm ismiyle neşredilmiş, 2016'da Çamlıdere'de katıldığımız bir uluslararası çalıştayda bu yanlış Yemenli akademisyen Prof. Dr. Yahyâ es-Sawab'ın konu ile ilgili çalışmaları sayesinde düzeltilmiştir. Bu çalışmamızda Ali Semerkandî (ö. 1456)'nin "Keşfu'l-Esrâr li't-Talibin/İsteklisine Sırların Keşfi" adlı eserini tanımaya, bu eserdeki sûfi ahlâkını çizmeye gayret edeceğiz. Nakşibendi hareketini Anadolu'ya taşıyan en önemli isim olduğu belirtilen müellif hakkında yeterli çalışma olmadığı için kitaplarının başka alimlere nispet edildiğini görüyoruz. Burada ele aldığımız bu eseri de nitekim Abdulkadir-i Geylânî'ye nispet edilmektedir. Melameti bir yetište tarzına sahip olduğu için eserleri dışında hakkında çok bir bilgibulunmayan müellifin bu eseri insanın özüne ve asıl vatanına dönüş serüveni etrafında şekillenmiştir. Burada eseri tanımaya çalışacak, Keşfu'l-Esrâr dan yola çıkarak Ali Semerkandî'nin tasavvuf anlayışının hangi hususiyetleri içerdiğini göreceğiz.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Yazmalar, Ali Semerkandî, Keşfu'l-Esrâr, Özvatan

Ahmed Ziyâeddîn-i Gümüşhânevî'nin Halifelerinden Ahmed Hilmi Efendi'nin Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri

Necdet YILMAZ

İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

ÖZET:

: Ahmed Hilmi Efendi XIX. yüzyılın ortalarında Kızılcahamam'ın Kınık köyünde dünyaya gelmiş, İstanbul'da yüksek tahsilini tamamlamış bir alim sûfidir. Medreselerdeki formel eğitiminin yanısıra dönemin ilim ve irfan merkezlerinden olan Fatmasultan dergâhında, Ahmed Ziyâeddîn-i Gümüşhânevî'nin hadis halkasına katılarak icazet almakla birlikte irfanî eğitimini de bu zâtın kontrolünde gerçekleştirerek tarikat hilâfetnâmesine layık görülmüştür. Hizmet mahalli olarak kendisine İzmit'i seçmiş, burada resmî olarak aldığı müderrislik görevleri yanında gayri resmî olarak da bir Nakşbendiyye şubesi olan Ziyâiyye'yi temsil etmiştir. Ahmed Ziyâeddîn-i Gümüşhânevî'nin bizzat verdiği görev üzerine onun kitaplarının matbaa basım sürecini takip etmiş ve tashihlerini gerçekleştirmiştir. 31 Mart hadiselerindeki rolü sebebiyle Kastamonu'da beş sene sürgün hayatı yaşayan Ahmed Hilmi Efendi Hicaz, Balkanlar ve Anadolu'nun pek çok yöresindeki insanlar vasıtasıyla irşat faaliyetlerini etkin olarak sürdürmüş bir alim, müellif sûfidir.

Anahtar Kelimeler: Ahmed Hilmi Efendi, Gümüşhânevî Dergâhı, Ahmed Ziyâeddîn-i Gümüşhânevî, İrşat, Halife, İzmit.

Ankara ve Çevresinin Somut Olmayan Kültürel Mirası ve Kültürel Değişim

Prof. Dr. Durmuş Arık

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

ÖZET:

“Somut olmayan kültürel miras” toplumların ve bazı durumlarda bireylerin kültürel miraslarının bir parçası olarak tanımladıkları uygulamalar, temsiller, anlatımlar, bilgiler, beceriler ve bunlara ilişkin araç, gereç ve kültürel mekanlar olarak tanımlanmaktadır. Somut olmayan kültürel miras aynı zamanda, sözlü kültür yoluyla kuşaktan kuşağa aktarılan, bilgi, beceri ve deneyimleri içermektedir. Somut olmayan kültürel miras için belirlenen alanlar arasında sözlü gelenek ve anlatımlar, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler, doğa ve evrenle ilgili uygulamalar, gösteri sanatları ve el sanatları gibi bazı konular yer almaktadır. Bildiride Ankara ve çevresine özgü somut olmayan kültürel mirasın örnekleri ve kültürel değişim karşısında miras unsurlarının yeri değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Somut Olmayan Kültürel Miras, Ankara, Kültürel Değişim

GERÇEĞİN PEŞİNDEKİ HACI BAYRAM-I VELÎ

Prof. Dr. Fatma Ahsen Turan

Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

ÖZET:

Anadolu'nun manevî koruyuculuğunu üstlenmiş abidevî şahsiyetler vardır ki her biri Anadolu'nun bir parçası, bir şehri ile özdeşleşmiştir. İstanbul'da Eyüp Sultan, Konya'da Hz. Mevlâna, Hacı Bektaş'ta Hacı Bektaş-ı Velî ve Ankara'da Hacı Bayram-ı Velî... Onlarcemiyetin zor ve kahırlı zamanlarında ortaya çıkıp sukûneti, dengeyi sağlamışlar; başarıyagiden yolda desteklerini esirgememişlerdir. Halkı mayalayıp, Hakk'a ulaştırırken, yaşadıkları çağın gerçeklerinden de kopmamışlardır. Hacı Bayram'ın manevî gücü ve hizmetleri Ankara'da sosyal ve manevî bütünlüğün oluşmasında önemli rol oynamıştır. Hacı Bayram, cihan imparatorluğunun mayalanmayabastığı yıllarda imparatorluğun iç nizamını oluşmasına yardımcı olmuştur. Hacı Bayram önce işe kendini bilmekten başlamıştır. İcraatlarında gönül kadar akıl da önem arz etmiştir. Hacı Bayram-ı Velî, dünyadan el etek çekmeği değil; çalışmayı, doğrudan hayatın içinde yer almayı, alın teri ile geçinmeyi esas almıştır. Kurduğu tarikat, esnaf ve çiftçiye de hitap etmiştir. Kendisine intisap edenleri yeteneklerine göre çeşitli mesleklere yönlendirmiştir. Bilime ve eğitime önem vermiş, tasavvufu bilimle birleştirmiştir. Bu icraatları ile toplumun manevi mimarı olarak önemli rol oynamıştır. Hacı Bayram-ı Velî'nin icraatlarında söz vucûd bulmuş, kal hâl olmuştur. Anadolu'da büyük bir siyasî dönemin tam ortasında yer alan Hacı Bayram, bu siyasî zemine geleceği içinde bir denge unsuru teşkil etmiştir. Bayramiliğin amaç ve ilkeleri içinde "Devletin Sürekliliği" önde gelmiş ve her şeyden önemli olmuştur. Ayrıca Hacı Bayram-ı Velî ve halifeleri sâde ve yalın söyleyişleri, Türkçe sohbetleri ile Türkçe'nin Anadolu'daki sesbayrağını taşımış, Türkçe'nin gönüllü neferi olmuşlardır. Bildirimizde Hacı Bayram'ın felsefesi, icraatları ve toplum üzerindeki tesiri analiz edilecektir.

Sakarya Mah. Uzunyayla Sokak No: 5 Altındağ-ANKARA
www.ankaraayder.com.tr